

Фінансується
Європейським Союзом

ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

ПОНЯТТЯ, НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ,
ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ

Ця публікація підготовлена за підтримки Європейського Союзу. Зміст цієї публікації є виключно відповідальністю БФ «Право на захист», і ні в якому разі не може вважатися таким, що відображає точку зору Європейського Союзу.

ЗМІСТ

ВСТУП	2
1. ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ	4
1.1. Нормативне регулювання процедур ідентифікації та верифікації фізичних осіб	4
1.2. Поняття ідентифікації та верифікації фізичної особи	5
1.3. Порядок здійснення ідентифікації та верифікації фізичної особи	6
2. ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА АВТЕНТИФІКАЦІЯ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ	10
2.1. Європейські стандарти у сфері електронної ідентифікації та їх імплементація в українське законодавство	10
2.2. Поняття електронної ідентифікації та автентифікації	11
2.3. Розбіжності термінології в законодавстві	12
2.4. Зміни до законодавства, що плануються у сфері електронної ідентифікації	12
3. ЗАСОБИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ	14
3.1. Засоби та технології електронної ідентифікації, які використовуються в Естонській Республіці	14
3.2. Засоби та технології електронної ідентифікації в Україні	16
4. ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ	21
4.1. Єдиний державний вебпортал електронних послуг — Портал Дія	21
4.2. Мобільний застосунок Дія	23
4.3. Офіційна адреса електронної поштової скриньки для фізичних осіб	26
РЕКОМЕНДАЦІЇ	29

ВСТУП

Французький математик і філософ Марі Жан-Антуан Ніколя де Каріта, який вивчав відносини між індивідом і колективом, говорив: якщо нація та/або декілька осіб «ідентично» приймають правила спільноти, вони отримують статус громадян. Однак, ідентичність також стала виражати і відмінності між людьми.¹

Юзек Купр визначив ідентичність як «поєднання фізичних і поведінкових рис особи, які визначають її».² Наприклад, ім'я є частиною особистості, як і колір очей, відбиток пальця. Цей набір характеристик дозволяє бути остаточно та унікально впізнаваним.

Ідентифікація відіграє значну роль у забезпеченні можливості людей реалізовувати свої права та виконувати обов'язки в сучасному суспільстві. Вона є важливою для соціальної, економічної та цифрової інтеграції, адже забезпечує доступ до основних прав людини, таких як охорона здоров'я, пенсії, соціальні виплати, можливість реалізувати право голосу тощо. Однак щоб мати доступ до цих прав, необхідно довести, що особи є тими, за кого себе видають. Зазвичай офіційні документи, такі як паспорти та посвідчення особи, використовуються як підтвердження імені, а фотографія на цих документах є найбільш природним доказом того, ким є особа.

Разом з тим, життя вимагає постійного розвитку, тому в умовах сучасного світу лише фізичної ідентифікації особи недостатньо. Людина має бути ідентифікована в цифровому світі, бо електронні технології вже є невід'ємною частиною нашого життя.

У рамках Угоди про асоціацію з ЄС Україна взяла на себе зобов'язання імплементувати найновіше законодавство ЄС у сфері цифровізації синхронно з державами-членами ЄС з метою отримання повного режиму внутрішнього ринку («цифрового безвізу») та інтеграції до Єдиного цифрового ринку ЄС.³ Одним з основних напрямів розвитку цього ринку є розвиток інклюзивного е-суспільства, що закріплено в Стратегії цифрового єдиного ринку для Європи,⁴ у якому громадяни матимуть необхідні навички та зможуть отримати користь від функціонування взаємопов'язаних та багатомовних електронних послуг, зокрема, е-уряду, е-правосуддя, електронної охорони здоров'я тощо.

Отже, можна припустити, що в умовах сучасного світу фізична та електронна ідентифікація є рівноважливими. Тому, з огляду на вищезазначену роль електронної ідентифікації для реалізації прав та обов'язків, є необхідність у її дослідженні.

¹ Youzec Kupr. What is identity and why is it important? <https://dis-blog.thalesgroup.com/identity-biometric-solutions/2020/09/15/what-is-identity-and-why-is-it-important>.

² Там же.

³ Україна та ЄС оновили «цифрове» Доповнення до Угоди про асоціацію, <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-ta-yes-onovili-cifrove-dopovnennya-do-ugodi-pro-asociaciyu>.

⁴ European Commission. A Digital Single Market Strategy for Europe: Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, Brussel, 6.5.2015 COM(2015) 192 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A52015DC0192>.

Метою цього дослідження є з'ясувати що таке ідентифікація фізичної особи за законодавством України, який вплив має процес ідентифікації фізичної особи на здійснення електронної ідентифікації; визначити поняття електронної ідентифікації та пов'язаних з нею процесів, з'ясувати за допомогою яких засобів здійснюється електронна ідентифікація; вивчити досвід Естонської Республіки в зазначеній сфері; з'ясувати, які засоби електронної ідентифікації наразі запроваджено в Україні; визначити сфери практичного застосування електронної ідентифікації, що сприяють захисту прав осіб, постраждалих від конфлікту, пенсіонерів, внутрішньо переміщених осіб (далі — ВПО), представників інших незахищених верств населення.

З метою підготовки цього дослідження, Благодійною організацією «Благодійний фонд «Право на захист» (далі — ПнЗ) було здійснено аналіз нормативно-правових актів та доктринальних джерел права у сфері ідентифікації фізичних осіб, електронної ідентифікації, проаналізовано поняття «ідентифікація», «верифікація», «електронна ідентифікація», «автентифікація»; визначено правове регулювання процедури ідентифікації фізичної особи; визначено засоби електронної ідентифікації, якими користуються в Естонській Республіці та Україні, встановлено їхні особливості; визначено сфери практичного застосування електронної ідентифікації, у яких зацікавлені незахищені верстви населення.

1 ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА ВЕРИФІКАЦІЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ЯК ПІДҐРУНТЯ ДЛЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ: ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Нормативне регулювання процедур ідентифікації та верифікації фізичних осіб

Основоположним у сфері ідентифікації та верифікації фізичних осіб є Закон України № 5492-VI від 20 листопада 2012 року «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»⁵ (далі — Закон № 5492-VI). Цей Закон визначає правові та організаційні засади створення та функціонування Єдиного державного демографічного реєстру (далі — ЄДДР) та видачі документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України або спеціальний статус особи. Також у цьому Законі сформульовано визначення таких понять як «ідентифікація», «ідентифікація особи», «верифікація» тощо.

Згідно з частиною четвертою статті 4 Закону № 5492-VI, порядок здійснення ідентифікації та верифікації встановлюється Кабінетом Міністрів України (далі — КМУ). Наразі він визначений Порядком ведення Єдиного державного демографічного реєстру та надання з нього інформації, взаємодії між уповноваженими суб'єктами, а також здійснення ідентифікації та верифікації⁶ (далі — Порядок № 784).

У свою чергу Порядок № 784 містить низку відсилань щодо процедур ідентифікації та верифікації до інших нормативно-правових актів, якими регламентовано порядок оформлення документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, зокрема таких:

- Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України, затвердженого постановою КМУ від 25 березня 2015 року № 302 (далі — Порядок № 302)⁷;

⁵ Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус: Закон України № 5492-VI від 20 листопада 2012 року. — Відомості Верховної. — 2013. — № 51, ст. 716.

⁶ Порядок ведення Єдиного державного демографічного реєстру та надання з нього інформації, взаємодії між уповноваженими суб'єктами, а також здійснення ідентифікації та верифікації»: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 жовтня 2017 р. № 784. — Офіційний вісник України. — 2017. — № 86. — ст. 38. — стаття 2610. — код акта 87704/2017.

⁷ Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України»: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 302. — Офіційний вісник України. — 2015. — № 40. — ст. 60. — стаття 1188. — код акта 76928/2015.

- Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон, затверджений постановою КМУ від 7 травня 2014 року № 152⁸;
- Указ Президента України «Про дипломатичний і службовий паспорти України» від 12 травня 2015 року № 264⁹;
- Постанова КМУ від 12 листопада 2014 року № 622 «Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення посвідчення члена екіпажу»¹⁰;
- Постанова КМУ від 26 червня 2015 року № 441 «Про посвідчення особи моряка».¹¹

1.2. Поняття ідентифікації та верифікації фізичної особи

Відповідно до пункту 6 частини першої статті 3 Закону № 5492-VI, ідентифікація особи — це встановлення особи шляхом порівняння наданих даних (параметрів), у тому числі біометричних, з наявною інформацією про особу в реєстрах, карто-теках, базах даних тощо.

Термін «ідентифікувати» означає здійснювати комплекс заходів, що дає змогу виконувати пошук за принципом «один до багатьох», зіставляючи дані (параметри) особи, у тому числі біометричні, з інформацією ЄДДР (пункт 5 частини першої статті 3 Закону № 5492-VI).

Згідно з частиною першою статті 4 Закону № 5492-VI ЄДДР — це електронна інформаційно-комунікаційна система, призначена для зберігання, захисту, обробки, використання і поширення інформації про особу та про документи, що оформлюються із застосуванням засобів ЄДДР. Реєстр ведеться з метою ідентифікації осіб при здійсненні дій (оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсними та знищення) з документами, що посвідчують особу та для обліку інформації про реєстрацію місця проживання чи місця перебування осіб у межах, визначених законодавством про свободу пересування та вільний вибір місця проживання (пункти 1 і 3 Порядку № 784).

У пункті 10 частини першої статті 3 Закону № 5492-VI верифікацію визначено як порівняння даних (параметрів), у тому числі біометричних, для встановлення

⁸ Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2014 р. № 152. — Офіційний вісник України. — 2014. — № 45. — ст. 47. — ст. 1188. — код акта 72732/2014.

⁹ Про дипломатичний і службовий паспорти України: Указ Президента України від 12 травня 2015 р. № 264. — Офіційний вісник Президента України. — 2015. — № 12. — ст. 8. — стаття 846.

¹⁰ Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення посвідчення члена екіпажу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 р. № 622. — Урядовий кур'єр. — 2014. — № 225.

¹¹ Про посвідчення особи моряка: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 року № 441. — Урядовий кур'єр. — 2015. — № 131.

тотожності особи документам або інформації з ЄДДР для підтвердження їх ідентичності.

Як вбачається із вищезазначеного, визначення термінів «ідентифікація особи» та «верифікація» є досить подібними, обидві дефініції охарактеризовані як «порівняння даних (параметрів)», однак верифікація не є способом встановлення особи, що, на нашу думку, є їх принциповою відмінністю. Вважаємо, що верифікація є радше складовою частиною ідентифікації, або, так би мовити, «вторинною» ідентифікацією, зіставленням документів чи інформації з ЄДДР зі встановленою особою.

1.3. Порядок здійснення ідентифікації та верифікації фізичної особи

Як ми вже зазначали, порядок здійснення ідентифікації та верифікації фізичних осіб визначено Порядком № 784, згідно з яким процедура ідентифікації особи проводиться у випадку:

- коли інформація про особу вноситься до ЄДДР уперше. Після її завершення автоматично формується унікальний номер запису в ЄДДР. Унікальний номер запису в Реєстрі є незмінним (пункт 9 Порядку № 784);
- під час оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого) документа, що посвідчує особу (пункт 41 Порядку № 784).

З метою здійснення ідентифікації особи може використовуватися програмно-апаратний комплекс розпізнавання обличчя, який ідентифікує особу шляхом співставлення отриманого відцифрованого зображення особи з відцифрованим образом обличчя особи, що зберігається в ЄДДР (пункт 56 Порядку № 784).

Розуміння терміну «ідентифікація особи» в Порядку № 784 є тотожним з визначенням у Законі № 5492-VI. Однак окрім визначення, він не передбачає загального переліку дій, який є характерним для здійснення процедури ідентифікації.

Опис процедури верифікації є лаконічним: вказано, що верифікація здійснюється шляхом візуального та/або автоматизованого порівняння даних (параметрів), у тому числі біометричних, особи з документами або інформацією, що міститься в ЄДДР. Окрім того, зазначено, що під час використання паспорта громадянина України, що містить безконтактний електронний носій, верифікація особи здійснюється з використанням персонального ідентифікаційного номера, що складається з чотирьох цифр та відомий виключно особі, на ім'я якої оформлено паспорт (пункти 46 і 51 Порядку № 784).

Разом з тим, Порядок № 784 містить низку приписів від сильного характеру, згідно з якими ідентифікація та верифікація громадянина України під час оформлення (у тому числі замість втраченого або викраденого) паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон; дипломатичного та службового паспортів України; посвідчення члена екіпажу, посвідчення особи

морська, здійснюється з урахуванням положень спеціальних нормативно-правових актів,¹² якими регламентовано порядок оформлення цих документів.

Лише для окремих категорій осіб, зокрема іноземців або осіб без громадянства; осіб, що звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; осіб, що звернулися із заявою про визнання особою без громадянства; іноземців та осіб без громадянства, затриманих за незаконне перебування або порушення правил перебування в Україні, Порядком визначено перелік заходів, що здійснюються для ідентифікації та верифікації цих осіб, але без розмежування цих процесів.

Наприклад, для ідентифікації та верифікації осіб, що звернулися із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або осіб, що звернулися за визнанням особою без громадянства, Порядком № 784 передбачено, зокрема, здійснення таких заходів:

- 1) проведення перевірки тотожності обличчя особи та фотокартки, що міститься в паспортному документі (у разі наявності);
- 2) встановлення прізвища, імені, по батькові (у разі наявності) особи, які зазначені у заяві та довідці про звернення за захистом в Україні;
- 3) фотографування особи;
- 4) отримання відцифрованих відбитків пальців рук особи;
- 5) проведення перевірки інформації про особу згідно з картотеками та базами даних розпорядника Реєстру, його територіальних органів/територіальних підрозділів, перевірка інформації про особу за базами обліку Робочого апарату Укрбюро Інтерполу Національної поліції та МВС;
- 6) проведення співбесіди з особою з метою виявлення додаткової інформації, необхідної для підтвердження фактів, повідомлених особою під час подання заяви;
- 7) у разі відсутності в особи документів, що посвідчують особу, або у разі, коли такі документи є фальшивими, — направлення матеріалів до відповідних органів СБУ (пункт 53 Порядку).

¹² Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 р. № 302. — Офіційний вісник України. — 2015. — № 40. — ст. 60. — стаття 1188. — код акта 76928/2015; Порядок оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України для виїзду за кордон: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2014 р. № 152. — Офіційний вісник України. — 2014. — № 45. — ст. 47. — ст. 1188. — код акта 72732/2014; Про дипломатичний і службовий паспорти України: Указ Президента України від 12 травня 2015 р. № 264. — Офіційний вісник Президента України. — 2015. — № 12. — ст. 8. — стаття 846; Про затвердження зразка бланка, технічного опису та Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, знищення посвідчення члена екіпажу: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 р. № 622. — Урядовий кур'єр. — 2014. — № 225; Про посвідчення особи морська: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2015 року № 441. — Урядовий кур'єр. — 2015. — № 131.

З аналізу норм Закону № 5492-VI та підзаконних нормативно-правових актів можемо виокремити характерні риси, притаманні процесу ідентифікації особи:

- виконується спеціальним суб'єктом;
- передбачає надання особою даних (параметрів), у тому числі біометричних;
- здійснюється за інформацією про особу, яка вже наявна у держави в ЄДДР, інших реєстрах, картотеках та базах даних, і яку необхідно підтвердити, звіривши її з даними (параметрами) особи, які вона надала;
- для процесу ідентифікації особи принципово є наявність в базах даних відцифрованого образу обличчя особи, окрім отримання паспорту особою вперше у віці до 18 років;
- наразі ідентифікація є швидким, максимально автоматизованим способом встановлення особи, для проведення якої в переважній більшості випадків достатньо відомостей з електронних баз даних.

Варто зазначити, що Законом № 5492-VI і пунктами 43 та 44 Порядку оформлення, видачі, обміну, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсним та знищення паспорта громадянина України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 2015 року № 302, окрім процесу ідентифікації виокремлено інші способи встановлення особи: адміністративний, який здійснюється органами Державної міграційної служби України, та судовий, які є більш складними та довготривалими, і застосовуються у випадках, коли ідентифікувати особу не вдалося. Аналогічний підхід до розмежування способів встановлення особи простежується й у пунктах 44 і 45 Порядку № 784.

Отже, можна зробити висновок, що нормативно-правовому регулюванню процесів ідентифікації та верифікації бракує чіткості та структурованості. Порядком № 784 їх окреслено в загальних рисах, зокрема, не встановлено взаємозв'язок між процедурами ідентифікації та верифікації та черговість їх здійснення. Також Порядок № 784 не містить загального переліку заходів, який є характерним для здійснення процесу ідентифікації в цілому. Відсильні приписи Порядку № 784 роблять нормативно-правове регулювання процесів ідентифікації та верифікації досить розгалуженим, що, за відсутності цілісного підходу до їхнього визначення, негативно впливає на формування загального розуміння цих процедур.

На відміну від Порядку № 784, вважаємо, що прийняття Закону № 5492-VI є важливим для українського законодавства в контексті розвитку електронної ідентифікації особи з наступних причин:

- ним визначено правові та організаційні засади створення та функціонування ЄДДР, який фактично є основною базою даних, де зберігаються ідентифікаційні дані фізичних осіб, що використовуються під час здійснення електронної ідентифікації;
- саме відповідно до Закону № 5492-VI в Україні розпочато напрацювання із запровадження оформлення та видачі паспорта громадянина України (ID-картки) та паспорта громадянина України для виїзду за кордон, що

містять безконтактний електронний носій з біометричними даними власника документа у відповідності зі стандартами Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO);

- прийняття цього Закону ознаменувало перехід України до централізованої моделі ідентифікації особи. Така модель ідентифікації використовується, зокрема, в ЄС, США, Великій Британії, Канаді, Австралії. Процедура проведення ідентифікації та верифікації в цих країнах характеризується високим рівнем застосування технологій. Усі дані зберігаються в цифровому вигляді в єдиному реєстрі, у якому діє one-record system, що дозволяє централізовано вносити туди зміни. Верифікацію та ідентифікацію проводять органи, наділені повноваженнями у сфері міграції та охорони правопорядку: поліція, міграційна служба, спеціальні органи документування.¹³

Таким чином, ідентифікація фізичної особи та інформаційні системи, які використовуються для її здійснення, зокрема ЄДДР — це основа, на якій ґрунтується електронна ідентифікація.

¹³ Андрій Солодько. Ідентифікація осіб в умовах збройного конфлікту в Україні, https://cedos.org.ua/pdf/Ідентифікація_осіб_в_умовах_збройного_конфлікту_в_Україні.pdf.

2 ЕЛЕКТРОННА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ТА АВТЕНТИФІКАЦІЯ ЗА УКРАЇНСЬКИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

2.1. Європейські стандарти у сфері електронної ідентифікації та їх імплементація в українське законодавство

З підписанням 14 березня 2014 року Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, Україна взяла на себе зобов'язання впровадити низку європейських норм. Серед нормативно-правових актів ЄС, які визначають основні засади законодавства у сфері електронної ідентифікації, слід виокремити Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС (далі — Регламент eIDAS).¹⁴

Регламент eIDAS формує основний понятійний апарат у цій галузі та має на меті підвищити рівень довіри до електронних транзакцій на внутрішньому ринку шляхом створення спільного підґрунтя для безпечної електронної взаємодії між громадянами, суб'єктами підприємницької діяльності та органами публічної влади, покращуючи в такий спосіб дієвість публічних і приватних онлайн-послуг, електронного бізнесу та електронної комерції в ЄС.

Прийняття Регламенту eIDAS викликано також тим, що у більшості випадків громадяни не можуть використати свою електронну ідентифікацію, щоб автентифікувати себе в іншій державі-члені ЄС, адже їхні національні схеми електронної ідентифікації інші держави-члени ЄС не визнавали. Така цифрова перешкода не дозволяла надавачам послуг користуватися всіма перевагами внутрішнього ринку ЄС.

Натомість, Регламент eIDAS проголошує принцип взаємного визнання засобів електронної ідентифікації, що полегшує транскордонне надання численних послуг на внутрішньому ринку ЄС і дозволяє суб'єктам підприємницької діяльності функціонувати на транскордонній основі, не наражаючись на численні перешкоди під час взаємодії з органами публічної влади в державах-членах ЄС. При цьому, автентифікація для онлайн-послуги повинна стосуватися опрацювання лише тих ідентифікаційних даних, які є достатніми, належними та незайвими для надання доступу до такої онлайн-послуги.

Таким, чином, однією з цілей Регламенту eIDAS є усунення наявних перешкод для транскордонного використання засобів електронної ідентифікації, що

¹⁴ Регламент Європейського парламенту і Ради (ЄС) № 910/2014 від 23 липня 2014 року про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій на внутрішньому ринку та про скасування Директиви 1999/93/ЄС, Офіційний вісник Європейського Союзу, 28 серпня 2014 року, L 257/73, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_016-14#Text, https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2014.257.01.0073.01.ENG.

використовуються у державах-членах ЄС для автентифікації, щонайменше для публічних послуг. Мета цього Регламенту полягає в забезпеченні можливості безпечної електронної ідентифікації та автентифікації для доступу до трансграничних онлайн-послуг, що пропонуються державами-членами ЄС.

Регламент eIDAS також визначає вимоги до засобів електронної ідентифікації, зокрема встановлює їх рівні надійності, які характеризують ступінь довіри до засобу електронної ідентифікації під час встановлення тотожності особи, гарантуючи в такий спосіб, що особа, яка заявляє про певну тотожність, насправді є особою, якій було присвоєно таку тотожність.

В українське законодавство Регламент eIDAS частково було імплементовано шляхом прийняття 5 жовтня 2017 року Закону України № 2155-VIII «Про електронні довірчі послуги»¹⁵ (далі — Закон № 2155-VIII), який став заміною досить застарілому Закону «Про електронний цифровий підпис».

2.2. Поняття електронної ідентифікації та автентифікації

Правові та організаційні засади здійснення електронної ідентифікації визначає Закон № 2155-VIII, метою якого є врегулювання відносин у сферах електронної ідентифікації та надання електронних довірчих послуг.

Відповідно до пункту 8 частини першої статті 1 Закону № 2155-VIII електронна ідентифікація — це процедура використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи. При цьому, під ідентифікаційними даними особи слід розуміти унікальний набір даних, який дає змогу однозначно встановити фізичну, юридичну особу або представника юридичної особи.

Автентифікація — електронна процедура, яка дає змогу підтвердити електронну ідентифікацію фізичної, юридичної особи, інформаційної або інформаційно-комунікаційної системи та/або походження та цілісність електронних даних.

Отже, електронна ідентифікація може здійснюватися як щодо фізичної, так і юридичної осіб.

Автентифікація здійснюється з використанням фактора автентифікації.

Фактор автентифікації — матеріальний або нематеріальний носій, інформація або фізичні ознаки, які однозначно пов'язані з особою.¹⁶

Розрізняють декілька груп факторів автентифікації:

- **фактор автентифікації на підставі володіння** — фактор автентифікації, зв'язок якого із особою встановлюється за результатом підтвердження володіння фактором автентифікації особою (наприклад, токен, електронний ключ);

¹⁵ Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII. — Відомості Верховної Ради. — 2017. — № 45. — ст. 5. — стаття 400.

¹⁶ Про встановлення вимог до засобів електронної ідентифікації, рівнів довіри до засобів електронної ідентифікації для їх використання у сфері електронного урядування: Наказ Державного агентства з питань електронного урядування України від 27 листопада 2018 року № 86. — Офіційний вісник України. — 2019. — № 5. — ст. 78. — стаття 186. — код акта 92969/2019.

- **фактор автентифікації на підставі знання** — фактор автентифікації, зв'язок якого із особою встановлюється за результатом підтвердження знання фактору автентифікації особою (наприклад, пароль);
- **фактор автентифікації на підставі унікальної фізичної ознаки** — фактор автентифікації, зв'язок якого із особою встановлюється за результатом підтвердження наявності в особи фактору автентифікації (наприклад, відбитки пальців, малюнок сітківки, голос).

Електронна ідентифікація та автентифікація — взаємопов'язані процедури. Першочерговою є ідентифікація, адже спочатку необхідно знайти особу в системі за наданими ідентифікаційними даними в електронній формі, а потім за допомогою факторів автентифікації підтвердити, що ідентифікаційні дані належать саме тій особі, яка проходить автентифікацію.

2.3. Розбіжності термінології в законодавстві

Обидва Закони — як № 5492-VI, так і № 2155-VIII — в означеннях термінів містять визначення «ідентифікація особи», які є однаковими за лінгвістичним вираженням, але зовсім різними за змістом.

Відповідно до Закону № 2155-VIII ідентифікація особи — це процедура використання ідентифікаційних даних особи з документів, створених на матеріальних носіях, та/або електронних даних, в результаті виконання якої забезпечується однозначне встановлення фізичної, юридичної особи або представника юридичної особи.

Таке формулювання є більш широким в порівнянні з визначенням Закону № 5492-VI. Воно охоплює як юридичних, так і фізичних осіб, і передбачає наявність у особи документів, які містять ідентифікаційні дані, тоді як за Законом № 5492-VI ідентифікація здійснюється щодо фізичної особи, яка має на меті отримати документ, що посвідчує її особу.

Звичайно у Законах № 2155-VIII та № 5492-VI у статтях про визначення термінів містяться застереження, що вони вживаються в таких значеннях для цілей цих законів. Однак, з метою забезпечення єдності термінології в законодавчих актах вважаємо за необхідне усунути розбіжності в тлумаченні однозвучних термінів.

2.4. Зміни до законодавства, що плануються у сфері електронної ідентифікації

01 грудня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон № 6173 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації», яким серед іншого запропоновано внести зміни до Закону № 2155-VIII. На момент публікації матеріалу, текст Закону № 6173 не оприлюднено.

Згідно з текстом проєкту Закону № 6173, було запропоновано змінити назву Закону № 2155-VIII на «Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги»; розширює понятійний апарат цього Закону. Так, до частини першої статті 1 пропонують додати визначення термінів: «багатофакторна автентифікація», «сертифікат електронного підпису», «сертифікат електронної печатки», «кваліфікований сертифікат електронного підпису», «кваліфікований сертифікат електронної печатки», «надавач послуг електронної ідентифікації», «послуга електронної ідентифікації» та інші.

У термінах «ідентифікація особи», «автентифікація» пропонується замінити слово «процедура» на «процес», що, на нашу думку, є досить доречним, оскільки є більш коректним перекладом терміну «process», що використовується в приписах Регламенту eIDAS, які імплементуються цим законом у законодавство України.

Окрім цього, вносяться зміни в статтю 14 Закону № 2155-VIII: запропоновано змінити назву статті із «Засоби електронної ідентифікації» на «Електронна ідентифікація» та визначити, що електронна ідентифікація здійснюється з використанням засобів електронної ідентифікації та процедури автентифікації відповідно до схем електронної ідентифікації.

Така зміна назви відповідає запропонованому змісту статті. Формулювання її припису структурно окреслює зміст процедури електронної ідентифікації та визначає автентифікацію її складовою, тому, вважаємо, що такі зміни є доречними.

Важливими є зміни до частини другої статті 22 «Ідентифікація особи під час формування та видачі кваліфікованого сертифіката відкритого ключа», якими передбачено, що ідентифікація особи, яка звернулася за отриманням послуги формування кваліфікованого сертифіката відкритого ключа може здійснюватися віддалено (без особистої присутності особи).

Таким чином, Закон № 6173 загалом покращує нормативно правове регулювання сфери електронної ідентифікації, сприяє забезпеченню взаємного визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства ЄС: анонсовано, що Закон № 6173 відкриє нові можливості для українців, які перебувають в країнах ЄС (наприклад такі, як доступ до українських онлайн-послуг із-за кордону, можливість подавати документи для отримання електронного підпису у нотаріусів та ЦНАП). Наголошено також на безпеці даних в інформаційних системах, де використовують засоби е-ідентифікації тощо.

3 ЗАСОБИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД ЕСТОНСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ, СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

3.1. Засоби та технології електронної ідентифікації, які використовуються в Естонській Республіці

Наявність у фізичної особи засобів електронної ідентифікації є обов'язковою умовою для звернення і отримання державних цифрових послуг. З розвитком технологій відбувається постійна розробка нових та вдосконалення існуючих засобів електронної ідентифікації.

Естонська Республіка є державою з одним із найрозвиненіших цифрових суспільств, яка у 2005 році першою у світі провела вибори через Інтернет, а у 2014 році — започаткувала електронне резидентство, тому її досвід у сфері електронної ідентифікації є цікавим для вивчення.¹⁷

Основними нормативно-правовими актами в цій сфері в Естонській Республіці є розглянутий вище Регламент eIDAS та Закон Естонської Республіки «Про електронну ідентифікацію та довірчі послуги для електронних транзакцій» від 12 жовтня 2016 року.

Відповідно до Регламенту eIDAS «засіб електронної ідентифікації» означає матеріальну та/або нематеріальну одиницю, яка містить ідентифікаційні дані особи і яку використовують для автентифікації в онлайн-послугах.

В Естонській Республіці найбільш поширеними є технології ідентифікації з використанням таких засобів як національна картка з безконтактним електронним носієм (ID-card), мобільний електронний підпис (MobileID) та мобільний застосунок у смартфоні або планшеті (SmartID).

Естонська Республіка має найбільш розвинену національну систему ID-карток у світі. ID-картка є обов'язковим документом, який посвідчує особу громадянина Естонської Республіки і ЄС, який постійно проживає в Естонській Республіці.¹⁸ Обов'язкова національна картка забезпечує цифровий доступ до всіх безпечних електронних послуг Естонській Республіці. Чип на картці містить вбудовані файли і його можна використовувати як остаточне підтвердження ідентифікації в електронному середовищі. Так, ID-картку в Естонській Республіці використовують для: електронної ідентифікації особи, отримання е-послуг (наприклад, інтернет-банкінг, податкові звіти, електронні рецепти); як картку національного медичного страхування; шифрування документів; електронного голосування; як підтвердження

¹⁷ E-identity, <https://e-estonia.com/solutions/e-identity/id-card/>.

¹⁸ ID-card and its uses, <https://www.id.ee/en/article/id-card-and-its-uses/>.

ідентифікації при вході в онлайн банкінг; як цифровий підпис; як документ, що посвідчує особу під час поїздок в межах ЄС. Також ID-картка дає можливість використовувати надану Естонською Республікою адресу електронної пошти @eesti.ee, яка є офіційним каналом спілкування між державою і окремою особою тощо. В Естонській Республіці 99% резидентів мають ID-картки.

Досить часто разом із звичайною ID-карткою громадяни та резиденти Естонської Республіки користуються її спрощеним аналогом — digi-ID, який також є електронним цифровим документом, що посвідчує особу, однак не містить фотокартку, тому використовується виключно в електронному середовищі і не може бути використаний для фізичної ідентифікації особи, а також як документ, що посвідчує особу під час поїздок в межах ЄС.¹⁹

Мобільний електронний підпис (MobileID) — це засіб електронної ідентифікації з використанням мобільного телефону та цифрового підпису, записаного мобільним оператором на спеціальну SIM-карту абонента. В основі системи лежить спеціальна мобільна SIM-карта, яку клієнт повинен запросити в оператора мобільного зв'язку. Закриті ключі зберігаються на мобільній SIM-картці разом із невеликою програмою, яка підтримує функції автентифікації та підпису. MobileID дозволяє людям використовувати мобільний телефон, як форму безпечного цифрового ідентифікатора. Як і ID-картка, його можна використовувати для доступу до безпечних електронних послуг і цифрового підпису документів, але він має додаткову перевагу, адже не вимагає зчитування карток. 19% резидентів Естонської Республіки використовують MobileID.²⁰

Smart-ID — це зручний застосунок для персональної ідентифікації, який дозволяє безпечно підтвердити свою особу в Інтернеті. Smart-ID можна використовувати на смартфонах і планшетах, і для його використання потрібен лише доступ до Wi-Fi або мобільне підключення до Інтернету. Немає необхідності в роумінгу даних або спеціальних SIM-картах. Використання Smart-ID для ідентифікації особи є безкоштовним, абсолютно необмеженим, додаток можна завантажити на будь-які смарт-пристрої під керуванням операційних систем Android та iOS. Для отримання Smart-ID необхідно завантажити відповідний додаток на смарт-пристрій, авторизуватися і, слідуючи інструкціям, створити обліковий запис. Обов'язково необхідно створити і запам'ятати PIN-коди. Відсутні будь-які обмеження щодо віку користувачів Smart-ID, однак постачальники електронних послуг можуть застосовувати власні вікові обмеження. Користувачам молодше 18 років для створення облікового запису Smart-ID необхідним є дозвіл батьків, які мають авторизувати акаунт за допомогою їхніх ID-картки чи MobileID.

Smart-ID є зручним у використанні, зокрема в тому, що не потрібно ні окремої SIM-карти, ні зчитувального пристрою; авторизуватися легко на різних порталах. Послуга Smart-ID для користувача безкоштовна, до рахунку може додатися тільки

¹⁹ Digital documents: ID-card, digital ID, residence permit card and e-Resident digital ID, <https://www.id.ee/en/article/digital-documents-id-card-digital-id-residence-permit-card-and-e-resident-digi-id/>.

²⁰ Mobile-ID, <https://e-estonia.com/solutions/e-identity/mobile-id/>.

плата за мобільну передачу даних, наприклад, за кордоном. Обліковий запис Smart-ID діє протягом 3-х років. До недоліків Smart-ID можна віднести неможливість його використання для участі в електронному голосуванні.²¹

В Естонській Республіці з 2018 року Smart-ID визнано QSCD (Qualified Signature Creation Device). Це найвищий рівень визнання в ЄС, і тепер усі користувачі можуть підписувати електронні документи на рівні кваліфікованого електронного підпису (КЕП), який має визнавати кожна держава-член ЄС. 44% резидентів Естонської Республіки користуються Smart-ID.²²

Варто зазначити, що в Естонській Республіці термін «цифровий підпис» означає підпис, що має таку ж юридичну силу як і власноручний підпис, у цій державі використовують електронні підписи виключно найвищого рівня захисту.²³ Тобто цифрові підписи накладені за допомогою ID-картки, digi-ID, MobileID є кваліфікованими електронними підписами, прирівняними до власноручних.

Таким чином, в Естонській Республіці основним засобом електронної ідентифікації є ID-картка, яка забезпечує доступ до всіх можливих публічних електронних послуг. Разом з тим, набуває популярності також використання додатку для електронної ідентифікації Smart-ID.

3.2. Засоби та технології електронної ідентифікації в Україні

Згідно із Законом № 2155-VIII засобом електронної ідентифікації є носій інформації, який містить ідентифікаційні дані особи і використовується для автентифікації особи під час надання та/або отримання електронних послуг.

Електронна ідентифікація в Україні розпочиналася з використання такого засобу електронної ідентифікації, як електронний цифровий підпис (ЕЦП). Він наразі вже втратив свою актуальність у зв'язку з втратою чинності Закону України «Про електронний цифровий підпис» та змінами до законодавства, але використовувався протягом досить тривалого часу.

На заміну ЕЦП прийшли удосконалений та кваліфікований електронні підписи (УЕП та КЕП, відповідно). Електронний підпис — це електронні дані, які додаються підписувачем до інших електронних даних або логічно з ними пов'язуються і використовуються ним як підпис (пункт 12 частини першої статті 1 Закону № 2155-VIII).

УЕП та КЕП дають змогу засвідчити згоду підписувача із змістом електронного документа та ідентифікувати підписувача. Також вони є підставою для виникнення юридичних фактів та є достовірними доказами в суді.²⁴

Крім того, УЕП та КЕП використовується для забезпечення цілісності електронного документа. Різниця між ними в тому, що КЕП забезпечує вищий рівень захисту, має високий рівень довіри як засіб електронної ідентифікації та прирівнюється до

²¹ Smart-ID, <https://www.id.ee/en/article/smart-id/>.

²² Smart-ID, <https://e-estonia.com/solutions/e-identity/smart-id/>.

²³ Digital signing and electronic signatures, <https://www.id.ee/en/article/digital-signing-and-electronic-signatures/>.

²⁴ Якими бувають електронні підписи, <https://ca.diia.gov.ua/faq17>.

власноручного підпису, зберігається цей підпис на захищених носіях — токенах або хмарному сховищі (хмарі). Токен — це спеціальний апаратно-програмний пристрій, зовні схожий на USB-накопичувач або на смарт-карту (пластикова картка з чипом), який захищає особисті ключі від копіювання чи зміни злоумисниками. Хмарне сховище даних або просто «хмара» — це один або кілька віддалених серверів, на яких захищено зберігаються дані користувачів. УЕП може зберігатися на файловому носії — флешці, CD-диску тощо.

Використання національної ID-картки, як засобу електронної ідентифікації в Україні, не є таким поширеним, як в Естонській Республіці, і на те є декілька причин. В Україні оформлення ID-карток розпочалося значно пізніше. Перші паспорти з безконтактним електронним носієм в Україні почали оформляти в 2016 році,²⁵ а можливість отримати КЕП на ID-картку з'явилася в лютому 2020 року.²⁶ Війна в Україні також має свої негативні наслідки для подальшого впровадження ID-картки як засобу електронної ідентифікації з високим рівнем довіри. Так, у період дії воєнного стану та протягом трьох місяців з дня його припинення або скасування, ID-картка виготовлятиметься без внесення засобів КЕП до безконтактного електронного носія ID-картки.²⁷

Одним із найпоширеніших засобів електронної ідентифікації є BankID — спосіб електронної автентифікації громадян за допомогою їхніх даних у банку, де вони обслуговуються. Щоразу, коли особа хоче скористатися електронною послугою, портал формує електронний запит до банку, де особа є клієнтом, для отримання її персональних даних. Це можуть бути ПІБ, паспортні дані, реєстраційний номер облікової картки платника податків, адреса, електронна пошта тощо — залежно від порядку надання конкретної електронної послуги. На підставі отриманих даних і проводять електронну автентифікацію особи.²⁸

Наразі банківська електронна ідентифікація в Україні здійснюється за допомогою системи BankID Національного банку України (далі — НБУ). Загальні засади її діяльності врегульовано Положенням про Систему BankID Національного банку України, затвердженим постановою НБУ від 17 березня 2020 року № 32 (далі — Положення № 32).²⁹

Система BankID НБУ — це національна система електронної дистанційної ідентифікації, яка виконує функції облікової і забезпечує здійснення електронної дистанційної ідентифікації фізичних осіб шляхом передавання персональних даних користувачів абонентом-ідентифікатором (банком, у якому відкрито рахунок

²⁵ Паспорт громадянина України, https://uk.wikipedia.org/wiki/Паспорт_громадянина_України#cite_note-9.

²⁶ Внесення кваліфікованого електронного підпису до ID-картки дозволяє громадянам України здійснювати правочини в електронному вигляді, <https://dmsu.gov.ua/news/dms/9836.html>.

²⁷ Деякі питання виготовлення та оформлення паспорта громадянина України в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 707. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 138.

²⁸ Що таке BankID, <https://www.kmu.gov.ua/usi-pitannya-po-e-poslugam/sho-take-bankid>.

²⁹ Положення про Систему BankID Національного банку України: Постанова Правління Національного банку України від 17 березня 2020 року № 32. — Офіційний вісник України. — 2020. — № 57. — ст. 117. — стаття 1802. — код акта 99970/2020.

користувача) абоненту-надавачу послуг, а також здійснює облік кількості та обсягу наданих абонентам послуг з електронної дистанційної ідентифікації.

Учасниками процесу взаємодії в системі BankID Національного банку є користувачі (фізичні особи, які ініціюють електронні запити на електронну дистанційну ідентифікацію) та абоненти (надавачі послуг). Користувач для отримання послуги на порталі послуг абонента має обрати електронну дистанційну ідентифікацію через Систему BankID НБУ. Ця система спрямовує користувача після його вибору способу ідентифікації на центральний вузол системи BankID НБУ, на якому обирається абонент-ідентифікатор. Розглядувана система після вибору користувачем абонента-ідентифікатора перенаправляє користувача на сторінку сервісу аутентифікації обраного абонента-ідентифікатора. Система BankID НБУ відповідно до специфікації взаємодії забезпечує передавання електронних запитів на електронну дистанційну ідентифікацію і підписаних, зашифрованих електронних підтверджень електронної дистанційної ідентифікації між абонентами (пункти 20–23 Положення № 32).

За даними НБУ, в умовах війни громадяни України продовжують отримувати через систему BankID НБУ безпечний доступ до онлайн-послуг, які надають державні органи, громадські організації, банки та інші комерційні установи. Понад 99,7% громадянам, що мають рахунки в українських банках, доступні дистанційні послуги з використанням Системи BankID НБУ. Так, за I квартал 2022 року в системі BankID НБУ здійснено понад 10,9 млн успішних електронних ідентифікацій, що в 2,5 рази більше, ніж за аналогічний період торік.³⁰ У II кварталі 2022 року в системі BankID НБУ здійснено понад 6,5 млн успішних електронних ідентифікацій, що на чверть (25%) більше, ніж за аналогічний період торік.³¹

НБУ зазначає,³² що використання системи BankID НБУ є найзатребуванішим способом віддаленої ідентифікації та верифікації для державних та банківських послуг в умовах воєнного стану. Зокрема, для автентифікації громадян у мобільному застосунку «Дія» для подальшого доступу до цифрових документів та отримання виплат за програмою «ЄПідтримка», а також для віддаленого відкриття рахунків для громадян, які не мають можливості відвідати відділення через вимушене переміщення або неможливість банку здійснити фізичне обслуговування клієнта під час війни.

Система BankID НБУ дійсно є зручною у використанні, але її недоліком є те, що вона має нижчий рівень довіри, ніж КЕП.

³⁰ В умовах воєнного стану Система BankID НБУ продовжує стабільно та надійно працювати, <https://bank.gov.ua/ua/news/all/v-umovah-voyennogo-stanu-sistema-bankid-nbu-prodovjuye-stabilno-ta-nadiyno-pratsyuvati>.

³¹ Система BankID НБУ має високий попит серед громадян для отримання державних та банківських онлайн-послуг, <https://bank.gov.ua/ua/news/all/sistema-bankid-nbu-maye-visokiy-popit-sered-gromadyan-dlya-otrimannya-derjavnih-ta-bankivskih-onlayn-poslug>.

³² В умовах воєнного стану Система BankID НБУ продовжує стабільно та надійно працювати, <https://bank.gov.ua/ua/news/all/v-umovah-voyennogo-stanu-sistema-bankid-nbu-prodovjuye-stabilno-ta-nadiyno-pratsyuvati>.

Серед сучасних технологій електронної ідентифікації, які набувають популярності в українському суспільстві, можна виділити Дія.Підпис (Дія ID), який, на нашу думку, можна вважати аналогом SmartID.

Використання Дія.Підпис здійснюється в межах реалізації експериментального проєкту щодо використання віддаленого КЕП, який погоджений постановою КМУ від 02 вересня 2020 року.³³ Цією ж постановою затверджено Порядок реалізації цього проєкту. В умовах воєнного стану використання Дія.Підпис регулюється Постановою КМУ від 17 березня 2020 року № 300 «Деякі питання забезпечення безперебійного функціонування системи надання електронних довірчих послуг» (із змінами внесеними постановою КМУ № 733 від 28 червня 2022 року).³⁴

Розробники позиціонують Дія.Підпис в двох аспектах: як послугу електронної ідентифікації³⁵ та нову реалізацію КЕП,³⁶ який можна використовувати для підписання документів. Дія.Підпис містить дві частини. Одна частина зберігається в смартфоні, а інша — у спеціальному захищеному модулі порталу «Дія».³⁷

Дія.Підпис створюється за допомогою мобільного застосунку «Дія». Отримати Дія.Підпис можуть особи, яким було видано паспорт громадянина України — ID-картку або біометричний закордонний паспорт, оформлені із застосуванням засобів Єдиного державного демографічного реєстру. Ідентифікація зазначених осіб під час формування та видачі Дія.Підпис здійснюється кваліфікованим надавачем електронних довірчих послуг віддалено, без особистої присутності осіб.

Використання такого засобу електронної ідентифікації як MobileID в Україні здійснювалося протягом 2017–2021 років. За сприяння Уряду, послугу спочатку було запущено в дослідну експлуатацію,³⁸ потім — в промислову, але з 2019–2021 роки мобільні оператори поступово відмовилися від надання такої послуги, що було обумовлено низкою факторів, зокрема, економічною недоцільністю.³⁹ Наразі такий засіб електронної ідентифікації як MobileID в Україні недоступний.

Вивчивши досвід Естонської Республіки та визначивши технології електронної ідентифікації, які запроваджені в Україні, ми зробили висновок, що на українському ринку довірчих послуг представлена більшість сучасних засобів електронної ідентифікації.

³³ Про реалізацію експериментального проєкту щодо використання віддаленого кваліфікованого електронного підпису: Постанова Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2020 року № 785. — Урядовий кур'єр. — 2020. — 174.

³⁴ Деякі питання забезпечення безперебійного функціонування системи надання електронних довірчих послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 березня 2020 року № 300. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 60.

³⁵ Як працює Дія. Підпис, <https://id.gov.ua>.

³⁶ Як отримати Дія.Підпис, <https://paperless.dii.gov.ua/instruction/yak-otrimati-diyapidpis>.

³⁷ Як працює Дія. Підпис, <https://id.gov.ua>.

³⁸ Київстар запустив MobileID у дослідну експлуатацію, <https://kyivstar.ua/uk/mm/news-and-promotions/kyivstar-zapustyv-mobile-id-u-doslidnu-ekspluataciju>. MobileID від Vodafone забезпечує доступ до порталу «Дія», <https://www.vodafone.ua/news/mobile-id-vid-vodafonevzabezpechuye-dostup-do-portalu-diya>.

³⁹ Про зміни в умовах обслуговування послуги MobileID, <https://kyivstar.ua/uk/mm/news-and-promotions/pro-zminy-v-umovah-obslugovuvannya-poslugy-mobile-id>.

Разом з тим, вважаємо, що Уряду України після закінчення воєнного стану необхідно забезпечувати розвиток ID-картки як засобу електронної ідентифікації із КЕП на безконтактному електронному носії, тобто засобу електронної ідентифікації з найвищим рівнем довіри, який може бути визнаний в країнах ЄС.

Мобільний електронний підпис (MobileID) — це зручний інструмент електронної ідентифікації, який на часі взагалі не представлений на українському ринку довірчих послуг, тому усунення цього недоліку та впровадження технології КЕП MobileID має бути одним із напрямків розвитку засобів електронної ідентифікації.

4 ПРАКТИЧНЕ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

4.1. Єдиний державний вебпортал електронних послуг — Портал Дія

Електронна ідентифікація відкриває багато можливостей та переміщує спілкування особи з державою в цифровий формат. Так, функціонування Єдиного державного вебпорталу електронних послуг (далі — Портал Дія) забезпечує онлайн доступ до низки адміністративних та інших послуг.

Відповідно до Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг, затвердженого постановою КМУ від 4 грудня 2019 року № 1137 (далі — Положення № 1137), Портал Дія створений з метою реалізації права кожного на доступ до електронних публічних послуг та інших послуг, звернення до органів виконавчої влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, благодійної (волонтерської) діяльності, отримання інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, яка необхідна для надання послуг, а також для проведення моніторингу та оцінки якості послуг у випадках, визначених цим Положенням № 1137.

Портал Дія — це інформаційно-комунікаційна система, яка організаційно та функціонально складається з Реєстру адміністративних послуг, електронного кабінету користувача, мобільного додатка Порталу Дія (Дія; далі — застосунок Дія), підсистеми перевірки даних, інших підсистем та програмних модулів (Положення № 1137).

Для користувачів на побутовому рівні Портал Дія — це власне сам портал (сайт) з електронним кабінетом користувача та мобільний застосунок Дія.

Основні завдання порталу Дія визначені пунктом 5 Положення № 1137 серед них, зокрема, такі:

- надання електронних публічних послуг, комплексних електронних публічних послуг, надання їх в автоматичному режимі з отриманням та використанням у разі потреби інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, яка необхідна для надання таких послуг;
- забезпечення через електронний кабінет користувача доступу до інформації з національних електронних інформаційних ресурсів, інших інформаційно-комунікаційних систем, зокрема про користувача;
- забезпечення користувачів інформацією про публічні (електронні публічні) послуги, зокрема комплексні електронні публічні послуги, надані в автоматичному режимі, із використанням Порталу Дія;

- забезпечення офіційного електронного листування під час надання публічних (електронних публічних) послуг, розгляду звернень та адміністративних справ (справ, що розглядаються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, іншими суб'єктами, які відповідно до закону уповноважені виконувати публічно-владні управлінські функції, з метою прийняття рішень індивідуальної дії, спрямованих на набуття, зміну, припинення чи реалізацію прав та обов'язків особи, а також захисту її прав), а також під час розгляду з використанням Порталу Дія інших питань;
- забезпечення користувачів інформацією про перебіг та результати надання електронних публічних послуг, розгляду звернень та адміністративних справ у режимі реального часу, надсилання інших сповіщень;
- отримання користувачами результатів надання електронних публічних послуг, розгляду звернень та адміністративних справ; та інші.

Згідно з пунктом 6 Положення № 1137 Портал Дія відповідно до завдань серед інших, має такі функціональні можливості, як:

- електронна ідентифікація та автентифікація користувачів, зокрема з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронних підписів та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації, які дають змогу однозначно встановити особу;
- забезпечення віддаленої ідентифікації фізичних осіб (без їх особистої присутності) за допомогою мобільного додатка Порталу Дія (Дія) з метою безоплатного надання кваліфікованих електронних довірчих послуг, пов'язаних із використанням віддаленого кваліфікованого електронного підпису «Дія.Підпис» («Дія ID»);
- електронна ідентифікація та автентифікація користувачів із використанням механізмів, передбачених для безконтактних електронних носіїв, імплантованих до паспорта громадянина України, паспорта громадянина України для виїзду за кордон, посвідки на постійне проживання чи посвідки на тимчасове проживання відповідно до рекомендацій Міжнародної організації цивільної авіації;
- користування Порталом Дія через комп'ютер, а також за допомогою електронного пристрою, критерії якого підтримують використання мобільного застосунку Порталу Дія (Дія);
- завантаження, заповнення та подання заяв (звернень, запитів) та інших документів засобами Порталу Дія з використанням електронних підписів та печаток, що базуються на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису/печатки, та/або інших засобів ідентифікації; інші функціональні можливості.

Наразі на порталі Дія доступні до використання понад 70 публічних електронних послуг: можна замовити та/або отримати витяги з державних реєстрів про місце проживання, народження, шлюб, розірвання шлюбу, смерть; отримати довідки ОК-5 та ОК-7; замовити комплексну послугу «Малютко»; подати заяву на отримання пільгової державної іпотеки «Оселя»; подати заяву на субсидію; подати заяву про призначення пенсії; отримати статус безробітного та призначення виплат допомоги по безробіттю; подати заяви на отримання повторно свідоцтв: про зміну імені, народження, шлюб, розірвання шлюбу, смерть; повідомити про пошкоджене майно тощо.⁴⁰

Разом з тим, в умовах воєнного стану в Україні набувають актуальності послуги, які наразі неможливо отримати онлайн. Так, для того, щоб отримати статус дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, необхідно звертатися до органів опіки та піклування, у тому числі за місцем реєстрації проживання/перебування дитини як ВПО, або за місцем проживання/перебування дитини в населеному пункті, на території якого здійснювалася антитерористична операція і заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, або за місцем виявлення такої дитини місцевими органами виконавчої влади та/або органами місцевого самоврядування. Наразі отримати вищезазначений статус можна лише офлайн. За позицією Міністерства цифрової трансформації України, оцифрування послуги включає в себе вивчення нормативно-правової бази, формування розуміння як її можна спростити, а також реконструювання послуги таким чином, щоб механізм її надання був простим і зрозумілим.⁴¹ Вважаємо, що послуга щодо отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів, потребує комплексного переформатування та оцифрування.

4.2. Мобільний застосунок Дія

Користування мобільним застосунком Дія стає все більш поширеним серед населення України, кількість користувачів якого складає вже понад 18 мільйонів осіб.⁴² Автентифікуватися в застосунку можна з використанням BankID та технології NFC разом із ID-карткою чи біометричним закордонним паспортом. Найбільш простим способом автентифікації є BankID, адже він вимагає від користувача лише введення логіну (інколи номеру телефону) та пароллю, тоді як використання технології NFC передбачає також проходження процедури розпізнавання обличчя PhotoID.

Розглянемо деякі доступні в застосунку функції, які є актуальними для осіб, що постраждали від збройного конфлікту.

⁴⁰ Кількість послуг доступних у Дії, https://dostup.pravda.com.ua/request/kilkist_poslugh_dostupnikh_u_diy#incoming-364973.

⁴¹ Як ми оцифруємо послуги, <https://diia.gov.ua/faq/4>.

⁴² У Дії вже 18 мільйонів користувачів, <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3556364-u-dii-vze-18-miljoniv-koristuvaciv-mincifri.html>.

Використання електронних документів в умовах воєнного стану набуло нового значення, адже у випадку втрати паперового чи пластикового оригіналу може стати в пригоді саме електронний варіант документу.

Станом на листопад 2022 року, в застосунку Дія доступними є такі електронні документи:

- ID-картка⁴³;
- біометричний закордонний паспорт або закордонний паспорт, виданий після 2015 року;
- картка платника податків⁴⁴;
- посвідчення водія⁴⁵;
- свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу;
- довідка ВПО;
- пенсійне посвідчення;
- посвідка на тимчасове або постійне проживання;
- єДокумент⁴⁶;
- свідоцтво про народження дитини;
- страховий поліс;
- студентський квиток;
- COVID-сертифікат;
- дитячий COVID-сертифікат;
- COVID-сертифікат на підставі ПЛР-тесту;
- COVID-сертифікат про одужання.

Закордонний паспорт, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та посвідчення водія доступні в застосунку також і англійською мовою. Окрім того, після набрання чинності Постановою КМУ від 16 серпня 2022 року № 910 «Деякі питання передачі персональних даних за межі України засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг»⁴⁷ громадяни України отримали можливість використовувати електронні документи та їх копії, сформовані застосунком Дія, для отримання послуг за кордоном — у державах, що забезпечують належний захист персональних даних.

⁴³ Порядок формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2021 року № 911. — Урядовий кур'єр. — 2021. — № 168.

⁴⁴ Про затвердження Положення про реєстрацію фізичних осіб у Державному реєстрі фізичних осіб — платників податків: Наказ Міністерства фінансів України від 29 вересня 2017 року № 822. — Офіційний вісник України. — 2017. — № 91. — ст. 94. — стаття 2771. — код акта 87901/2017.

⁴⁵ Порядок формування та перевірки електронного посвідчення водія, електронного свідоцтва про реєстрацію транспортного засобу, їх електронних копій: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1453. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 13.

⁴⁶ Деякі питання застосування єДокумента в період дії воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 березня 2020 року № 248. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 54.

⁴⁷ Деякі питання передачі персональних даних за межі України засобами Єдиного державного вебпорталу електронних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 р. № 910. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 180.

Наразі в застосунку Дія відсутні документи про освіту. Запровадження їх в електронному вигляді значно спростить подачу документів під час вступних кампаній до вищих навчальних закладів України, буде корисним у процесі працевлаштування. В умовах воєнного стану такі електронні документи допоможуть вирішити низку життєвих ситуацій людям, які перемістилися з тимчасово окупованих територій, ВПО, громадянам, які виїхали за межі території України і мають потребу отримати, відновити чи визнати документи про освіту. Необхідність запровадження електронних документів про освіту підтверджується також результатами дослідження, проведеного ПнЗ, на тему: «Досвід користування публічними цифровими послугами».⁴⁸

Варто відзначити, що держава вже почала роботу в цьому напрямку. 04 листопада 2022 року Уряд прийняв постанову № 1242, якою затвердив «Порядок реалізації експериментального проекту щодо формування та застосування єДокумента про освіту».⁴⁹ єДокумент про освіту — це електронний документ, що підтверджує здобуття особою певного освітнього (освітньо-кваліфікаційного, освітньо-професійного, освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня, у вигляді відображення в електронній формі інформації, що ідентифікує документи про освіту особи та міститься в документах про базову середню, повну загальну середню, професійну (професійно-технічну), фахову передвищу та/або вищу освіту (науковий ступінь), які внесено в установленому законодавством порядку до Реєстру документів про освіту Єдиної державної електронної бази з питань освіти, разом з унікальним електронним ідентифікатором (QR-кодом), який забезпечує перевірку зазначеної інформації на запит порталу Дія. Зазначена постанова № 1242 набуде чинності з 01 квітня 2023 року (за виключенням окремих положень). Протягом місяця з дня набрання чинності цією постановою Міністерство цифрової трансформації України та Міністерство освіти і науки України мають забезпечити технічну можливість щодо формування єДокумента про освіту засобами порталу Дія із використанням мобільного застосунку Дія. Вважаємо, що запровадження електронних документів про освіту в застосунку Дія є вкрай затребуваним, зокрема для осіб, які постраждали від збройного конфлікту, як видно з результатів вищезгаданого дослідження ПнЗ, тому успішна реалізація такого експериментального проекту є надважливою.

19 квітня 2022 року в застосунку Дія запровадили комплексну послугу для ВПО, скориставшись якою можна стати на облік як ВПО, отримати довідку переселенця, оформити допомогу на проживання ВПО та повідомити про потреби. Послуга стала дуже затребуваною в умовах сьогодення. Міністерство цифрової трансформації України повідомляє, що понад 1,4 мільйона осіб звернулися із заявами для отримання довідки ВПО через Дію.⁵⁰ Однак обмежені терміни підготовки послуги мали

⁴⁸ Досвід користування публічними цифровими послугами, <https://drive.google.com/file/d/10-loyUAukeNu8UnvsgyljEKFDxsxnpSa/view>.

⁴⁹ Порядок реалізації експериментального проекту щодо формування та застосування єДокумента про освіту: Постанова Кабінету Міністрів України від 04 листопада 2022 р. № 1242. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 239.

⁵⁰ Мінцифра офіційно пояснила, чи отримають допомогу українці та коли буде зареєстрований статус ВПО, якщо Дія повідомляє про збій в системі, <https://biz.nv.ua/ukr/economics/yak-otrimati-dovidki-ta-dopomogu-vpo-yakshcho-v-diji-stavsya-zbiy-50274155.html>.

наслідком наявності певних технічних недоліків у її функціонуванні через які частина заявників не змогли стати на облік як ВПО та отримати допомогу на проживання. З метою вирішення цих проблем, КМУ прийняв Постанову від 19 серпня 2022 року № 923, якою вніс зміни до пункту 6 Порядку надання допомоги на проживання ВПО⁵¹ і надав право особам, що подавали заяви до 30 квітня 2022 року через застосунок Дія та не отримали допомогу, звернутися до органів соціального захисту населення повторно. Постановою КМУ від 14 жовтня 2022 року № 1168 термін подачі таких заяв продовжено до 01 грудня 2022 року.⁵²

Разом з тим, комплексна послуга для ВПО в застосунку Дія наразі не передбачає можливість повідомляти про зміну місця проживання/перебування ВПО чи їх повернення до покинутого місця проживання. Такі послуги в активному стані зараз відсутні і на порталі Дія, хоча й передбачені нормами чинного законодавства України. Подати заяву про відмову від довідки ВПО в застосунку Дія поки також неможливо. Нещодавно Міністерство цифрової трансформації України розпочало бета-тестування нових послуг щодо зміни місця проживання та скасування довідки ВПО в Дії.⁵³

Через активні бої й деокупацію населених пунктів, внутрішнє переміщення населення по території України є постійним процесом, тому впровадження таких послуг є вкрай затребуваним. Очікуємо їхню якнайскорішу появу в застосунку та на порталі Дія.

4.3. Офіційна адреса електронної поштової скриньки для фізичних осіб

Одним із напрямків застосування електронної ідентифікації може стати використання фізичними особами офіційної адреси електронної поштової скриньки.

Під час вивчення досвіду Естонської Республіки щодо засобів електронної ідентифікації, ми вже згадували про використання в Естонській Республіці офіційної адреси електронної поштової скриньки @eesti.ee. Так, кожному громадянину і підприємцю Естонської Республіки видається офіційна адреса електронної пошти.⁵⁴ Послуга офіційної поштової скриньки eesti.ee — це послуга передачі документів та надсилання повідомлень через державний портал eesti.ee, за допомогою якої користувач налаштовує перенаправлення адреси, зареєстрованої в середовищі @eesti.ee. Крім цього, користувач може зберігати свій номер мобільного телефону та налаштувати повідомлення за бажанням, щоб отримувати документи та повідомлення від державних установ та органів самоврядування, а також інших установ-виконавців суспільних завдань.⁵⁵

⁵¹ Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 р. № 332. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 65.

⁵² Про внесення змін до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. — Постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 2022 р. № 1168. — Урядовий кур'єр. — 2022. — № 225.

⁵³ Бета-тест нових послуг для ВПО в Дії, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=483896547113000&set=a.292461882923135&fbclid=IwAR2Y1zeqatgg7FRjwyR5nYEtQSCzcx17ArqzhnvcIDILMWJAPI76GMye-Vk>.

⁵⁴ What can be done in the eesti.ee web environment? <https://www.id.ee/en/article/state-portal-eesti-ee/>.

⁵⁵ Terms of notification service of eesti.ee, <https://www.eesti.ee/en/using-the-state-portal/terms-of-use-of-state-portal-eestiee>.

На державному порталі «eesti.ee» формуються, зокрема електронні поштові скриньки виду ім'я.прізвище.n@eesti.ee, особистийкод@eesti.ee. Адреса електронної пошти виду ім'я.прізвище.n@eesti.ee — це адреса електронної пошти, яку особа може використовувати у повсякденному спілкуванні необмежено. Адреса електронної пошти виду особистийкод@eesti.ee, тобто офіційна адреса електронної пошти — це адреса електронної пошти, на яку державні установи та органи самоврядування можуть надсилати документи та повідомлення, пов'язані з особою або її підприємствами, що випливають із зобов'язань чи прав особи чи її підприємств та з виконання громадських завдань відповідної установи чи органу. Для адреси електронної пошти виду особистийкод@eesti.ee встановлено обмеження щодо відправників. Користувач послуги не може відключити таке обмеження.⁵⁶

Існування такого додаткового каналу для спілкування між державою та громадянином, як офіційна електронна поштова скринька, буде корисним і для мешканців України. Однак вважаємо, що поки лише як альтернатива класичним формам спілкування: особисто з представниками органів влади та державних установ, за допомогою поштового зв'язку тощо.

Певні законодавчі ініціативи в цьому напрямку вже опрацьовуються ВРУ, зокрема законопроект № 3861,⁵⁷ який серед іншого пропонує внести зміни до Закону № 5492-VI. Запропоновано розширити понятійний апарат цього Закону та додати визначення терміну «офіційна електронна адреса». У цьому законопроекті пропонується встановити, що демографічний реєстр використовується також і для забезпечення автоматичного присвоєння особі офіційної електронної адреси. Інші інформаційні системи, публічні електронні реєстри отримують інформацію про офіційні електронні адреси в порядку інформаційної взаємодії з Єдиним державним демографічним реєстром. Офіційні електронні адреси, зареєстровані на території України, не можуть бути зареєстровані на доменних іменах «.ru». Порядок адміністрування офіційних електронних адрес визначається Міністерством юстиції України.

Законопроект також містить положення, яким визначено, що під час оформлення паспорта громадянина України вперше особі автоматично (або за бажанням) присвоюється офіційна електронна адреса та забезпечується доступ до такої адреси. У випадках, передбачених законом, направлення листів та/або повідомлення особі вважається належним чином надісланим та врученим, якщо такий лист та/або повідомлення надіслано на його офіційну електронну адресу та є електронне підтвердження про дату та час його направлення. Сповіщення про направлення листів та/або повідомлення на офіційну електронну адресу може бути отримано особою, у тому числі, з використанням засобів Єдиного державного веб-порталу електронних послуг.

⁵⁶ Terms of notification service of eesti.ee, <https://www.eesti.ee/en/using-the-state-portal/terms-of-use-of-state-portal-eestiee>.

⁵⁷ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо присвоєння та використання офіційної електронної адреси, http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69499.

У перехідних положеннях законопроекту вказано, що з дня набрання ним чинності присвоєння офіційних електронних адрес фізичним особам здійснюється (за бажанням) під час оформлення обміну паспорта громадянина України або за умови подання фізичною особою повідомлення про присвоєння офіційної електронної адреси, з використанням програмних засобів Єдиного державного вебпорталу електронних послуг.

Окрім законопроекту № 3861, у ВРУ зареєстровано законопроект № 3860-д, який наразі готується до другого читання. Він спрямований на впровадження офіційної електронної пошти в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань.

Обидва законопроекти № 3861 та 3860-д⁵⁸ включені до порядку денного восьмої сесії ВРУ IX скликання.

На нашу думку, запровадження офіційної адреси електронної поштової скриньки для фізичних осіб дійсно є вимогою сьогодення та наступною сходинкою для покращення комунікації між державою та людиною. Така адреса може генеруватися автоматично, однак з урахуванням низького рівня цифрової освіченості населення, недостатньої розвинутої цифрової інфраструктури, негативних наслідків, спричинених війною, особі повинно бути забезпечено право вибору: активувати та користуватися такою електронною поштовою скринькою чи залишати її неактивною. Метою запровадження цього способу комунікації, на нашу думку, має бути захист прав та інтересів особи, тому не можемо погодитися в умовах воєнного стану з положеннями законопроекту № 3861, згідно з якими лист та/або повідомлення вважатиметься належним чином надісланим та врученим, якщо такий лист та/або повідомлення надіслано на офіційну електронну адресу та є електронне підтвердження про дату та час його направлення. В умовах воєнного стану наявність відомостей про направлення листа та/або повідомлення не слід розглядати як достатню підставу, щоб вважати його одержаним. Особа може не отримати та не прочитати лист з різних причин, зокрема через відсутність інтернету чи навіть електроенергії.

На нашу думку, у сфері запровадження офіційних електронних поштових скриньок корисною адаптацією досвіду Естонської Республіки може стати запровадження на порталі Дія нової послуги щодо створення (реєстрації) офіційної електронної поштової скриньки з використанням у локальній частині адреси унікального номеру запису в Єдиному державному демографічному реєстрі та домену порталу Дія після @. Доцільними також є обмеження переліку відправників та одержувачів офіційної електронної поштової скриньки і можливість налаштування повідомлень/сповіщень на мобільний телефон/особисту поштову скриньку, якою особа користується щоденно, про надходження листів на офіційну електронну поштову скриньку.

⁵⁸ Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання електронних адрес, <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=3860-д&conv=9>.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Ураховуючи результати проведеного дослідження, ПнЗ рекомендує вжити низку заходів:

Кабінету Міністрів України:

- прийняти Порядок встановлення особи, яким визначити ідентифікацію як спосіб встановлення особи, врегулювати процедури ідентифікації та верифікації, визначити взаємозв'язок між ними; зазначити загальні складові процедури ідентифікації;
- з метою узгодження термінології законодавства ініціювати внесення змін до пункту 6 частини першої статті 3 Закону № 5492-VI, замінити дефініцію «ідентифікація особи» на «ідентифікація фізичної особи»;
- сприяти запровадженню та розвитку такого засобу електронної ідентифікації як MobileID з КЕП на ринку довірчих послуг України після закінчення воєнного стану;
- забезпечити широке використання ID-картки з КЕП як засобу електронної ідентифікації з найвищим рівнем довіри після закінчення воєнного стану, зокрема, інформувати населення про можливість отримати ID-карту з КЕП, переваги користування нею; запроваджувати використання ID-картки з КЕП як засобу електронної ідентифікації на сайтах надавачів публічних електронних послуг.

Міністерству цифрової трансформації України:

- розробити та запропонувати варіанти «оцифрування» послуги щодо отримання статусу дитини, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів;
- розширити перелік електронних документів у застосунку Дія, додавши документи про освіту, зокрема свідоцтва про базову середню освіту, повну загальну середню освіту; дипломи молодшого бакалавра, бакалавра, магістра, доктора філософії/доктора мистецтва та інші;
- запровадити в найкоротші строки на порталі та в застосунку Дія електронні послуги для ВПО, що дозволятимуть подавати повідомлення про зміну місця проживання/перебування ВПО, повернення до покинутого місця проживання ВПО, а також подати заяву про відмову від довідки ВПО;
- розробити та запровадити на порталі та/або у застосунку Дія послугу щодо створення (реєстрації) офіційної електронної поштової скриньки (офіційної електронної пошти) для фізичних осіб;
- продовжувати інформувати населення України про переваги електронної ідентифікації та можливості її використання для отримання публічних електронних послуг.